

Zacharias Grape Friedrich Nicolaus Ideler

Dissertatio Philosophica De Principiis Primis

Rostochii: Kilius, 1673

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn730584895>

Druck Freier Zugang

Ru. Mit 1673
Zacharius Graepius
Friedr. Nicol. Ideler

21
Quod felix faustumq; esse jubeat
D. T. O. M.
DISSERTATIO PHILOSOPHICA
De
PRINCIPIIS
PRIMIS,

Quam
Consensu Amplissimæ Facultatis Philo-
sophicæ in illustri ad Varnum Academia
SUB PRÆSIDIO
VIRI

*Admodum Reverendi, Amplissimi, atque
Excellentissimi*

DN. ZACHARIÆ GRAPPI,

S.S. Theol. Lic., Phys. ac Metaph. Pro-
fess. Publ., Ædisque Catharinianæ Pastoris
dignissimi,

DN. Præceptoris & Patroni sui æternum
devenerandi,

Publico placidoque Doctorum examini submittit

FRIDERICUS NICOLAUS *Gdeler*

Colon. Marchicus

AUCTOR & RESPONDENS

Addiẽm XX. Septembr. ANNI clõ lbc LXXIII.

In Acroaterio Magno Academico.

ROSTOCHII, Typis JOHANNIS KILII, Universitatis Typogr.

1673

21
P R I N C I P I A
P R I N C I P I A

Dr. med. et phil. h. c. P. J. L. S. Folio
1792
P R I N C I P I O
V I D E

Dr. med. et phil. h. c. P. J. L. S. Folio
1792
P R I N C I P I O
V I D E

Dr. med. et phil. h. c. P. J. L. S. Folio
1792
P R I N C I P I O
V I D E

Cum Deo omnium rerum principio.

De
PRIMIS PRINCIPIIS.

Sect. I.

De
COMPLEXIS.

Prodidagma.

Ndagaturus alicujus rei cognitionem, scitè inquit Zabar. de Constitutione scient. natural. cap. 6. ante omnia ejus principia nosse debet, ex horum siquidem notitia cognitio aliorum dependet, imprimis hoc de generali rerum cognitione valebit, quarum principia si non benè erunt perspecta & cognita, & illarum cognitio omnis vana mutila & frustranea erit: Ideò de primis rerum principiis, illarum eùm constitutionem, tum cognitionem attinentibus, in Illustri hoc Roseto aliquid pro ingenii tenuitate afferre placuit. Quod ut felix & faustum sit, Deum, à quo capeSSenda sunt rerum omnium primordia simplex oro.

Subsectio I. dogmatica.

Articul. I.

De
**PRINCIPII COMPLEXI
DEFINITIONE.**

S. I.

Ante autem quam ad ipsam principii complexi definitionem

A

tionem accedamus ejus æquivocationem evolvere paucis lubet. Sumitur autem principium complexum i. *vel notionaliter* s. logicè pro eo, quod dat cognitionem notionalam, s. ex quo aliquid notionaliter cognoscitur, sic præmissæ in syllogismo sunt principium complexum notionale, ex quibus tanquam notis, conclusio tanquam ignota elicitur s. deducitur; *vel realiter* pro eo, quod dat cognitionem realem, s. ex quo aliquid realiter cognoscitur. 2. *vel strictè* quatenus æquipollet principio cognoscendi; *vel latè* quatenus contradistinguitur principio cognoscendi, ut speciale generali. Solent enim nonnulli principium cognoscendi generalius acceptare, quatenus abstrahit à principio cognoscendi complexo & incomplexo. *Vid. inter alios Andr. Fromm. lib. 2. Cap. 15. Sect. 1. dogm. præcept. 8. 9. 10. 11. Exercit. Metaphys.* Itaque principium complexum ad principium cognoscendi se haberet, ut strictius & latius s. ut specialius ad suum generale 3. *vel materialiter* quatenus etiam includit principium essendi, quod ex accidenti quandoque fit principium cognoscendi; *vel formaliter* quatenus in se spectatur, & alteri dat cognitionem. 4. *vel potentialiter* pro aptitudine ad esse principium cognoscendi quod dare potest cognitionem alteri; *vel actualiter* pro ipso actuali principio cognoscendi, quod & actualem rei suppediat cognitionem. 5. *Abstractivè* quatenus absque respectu ad ipsum Ens consideratur, eidemq; ut conceptus inadæquatus contradistinguitur; *vel concretivè*, quatenus ipsum Ens involvit, & realiter idem est cum Ente. 6. *vel abstractè* quatenus abstrahit à principiis complexis primis s. generalioribus & ortis s. specialioribus; *vel contractè* quatenus modò pro principiis primis, modò pro principiis cognoscendi ortis accipitur. 7. *vel inadæquatè* quatenus est specialis modus alterius membri disjunctæ Entis affectionis & sic directè spectat ad Metaphys.; *vel inadæquatè* quatenus à nonnullis venditur ut objectum disciplinare, constituens peculiarem disciplinam, dictam vel Noologiam, vel habitum intelligentiæ, *Vid. Calov. in Noolog.* Nos hic principium complexum accipimus *realiter strictè, formaliter, potentialiter, abstractivè, abstractè & adæquatè.*

§. 2. Principium complexum est principium quod dat s. dare potest cognitionem alteri. *Genus proximum & adæquatum* in hac definitione s. descriptione est principium genericè acceptum quate

quatenus abstrahit à complexo & incomplexo principio. Principium autem ut sic s. abstractè tale proximè dividitur in principium cognoscendi & essendi s. complexum & incomplexum. Deinde quoque definitio principii ut sic, & abstractè talis etiam verè competit principio complexo. Solet enim illud sic definiri, quod sit à quo aliquid procedit quocunque modo. Jàm verò principium complexum s. cognoscendi etiam est, à quo rerum cognitio procedit. Est itaque principium ut sic & in genere tale Genus proximum & adæquatum principii complexi; quod & sequenti evincimus Argumento: Quod est essentiale latius & proximum definito, illud est ejus genus proximum & adæquatum. Atqui principium ut sic est essentiale latius & proximum principio complexo. Eg. Major innititur regulæ Logicæ. Minor constat ex prædictis. Porro *differentia specifica* in allata definitione est potentia dandi cognitionem alteri. Nam cum principium omne sit alterum membrum disjunctæ Entis affectionis, etiam potentialiter erit describendum. Siquidem omnis affectio juxta tritum Philosophicum de suo subiecto verificatur non in actu secundo sed in actu primo. Deinde quoque principium cognoscendi s. complexum, est illud, quod dat, seu dare valet cognoscere s. cognitionem alteri. Observandum verò, quod vocabulum cognitionis hîc generaliter sumamus, quatenus abstrahit à cognitione generali & speciali, cum principium complexum indifferenter sese habeat ad principium primum & ortum; quorum illud generalissimum, hoc speciale principium complexum est. Illud verò dat s. dare potest cognitionem alteri, quod est notius altero, vel quoad rem, vel quoad nos; quia ex notioribus semper probamus, s. probare tenemur ignotum. Jàm verò omne principium cognoscendi notius esse debet suo principiato, cum etiam omne principium prius esse debeat suo principiato, & principiatum innotescat ex suo principio.

Articulus II.

De

PRINCIPII COMPLEXI DIVISIONE.

§. 1. Disperscentur autem principia complexa in communia s.

A 2

nia s.

nia s. prima, & propria s. orta. Illa dicuntur, quæ multis scientiis accommodari possunt, ut ab æqualibus æqualia si demas quæ remanent, sunt æqualia. In horum usu circumspectione quædam utendum esse monet Arist. ut scil. legitime applicentur ad scientiam propriam Arithmeticus v. g. axioma positum applicet ad numeros; Geometra ad magnitudines. Et quamvis hæc principia ad proprium subjectum restringantur, communia tamen dicuntur, idque, ideo, quia aliis quoque subjectis applicari possunt.

§. 2. Propria principia sunt, quæ unicuique scientiæ peculiaris sunt. Hæc vel ex definitione subjecti vel ex aliqua ejus passionem constare debent, prout enim subjectum & passionem sunt, ita scientiæ alicujus propriæ, non aliis, sub ea ratione scil. competunt; Hinc principia ex alterutro eorum constantia certæ scientiæ propria sunt, quæ aliis scientiis sub ea considerandi ratione applicari nullo modo possunt.

§. 3. Principia complexa præcipue vel sunt simpliciter indemonstrabilia, vel indemonstrabilia secundum quid. Indemonstrabilia simpliciter, quæ quamvis externo sermone negari possint, qualia sunt dignitates s. axiomata, sententiæ juxta *Scalig. 4. De re poet. Cap. 16.* tamen omnium consensu digna sunt, ut suapte naturâ sine ulla probatione verâ credantur. Quibus si aliquando non assentimur, fit, vel quia non penetramus terminos, vel quia plane non advertimus, ut ait *Thom. part. 1. quest. 72. art. 2.* Principia indemonstrabilia secundum quid sunt, quæ demonstrari quidem possunt, non autem in ea scientia in quâ sunt principia, sed in superiori quadam; qualia sunt suppositiones, propositiones in scientiis præsuppositæ, quæ vel statim ut sunt à Doctore prolata, à discipulo creduntur, & tunc propriè suppositiones vocantur; vel illis discipulus non statim assentitur, vel dubius atque anceps est, vel ad contrariam etiam opinionem inclinât & tunc postulata s. petitiones vocantur.

§. 4. In universum ergo cognitionis principia sunt tria. Suppositiones, definitiones, & dignitates; ita tamen distinctæ, ut dignitates s. axiomata communia sint multis scientiis, non verò suppositiones & definitiones. Hinc dignitatum consideratio metaphysicæ propria est; communis siquidem & universalis scientiæ,

com-

communium quoque rerum explicationem sibi vendicat. Harum autem dignitatum omnium prima est: Impossibile est idem simul esse & non esse. Cujus conditionis Arist. ponit tres 1. quod non contingat circa illud deceptio. 2. quod ejus veritas non sit conditionata sed absoluta 3. quod non cognoscatur per demonstrationem. Hæ conditiones quia præter hoc principium, nulli competunt, relinquitur, hoc omnium esse primum. Conimb. autem dispescunt illud in affirmativum & negativum. Affirmativum est, de quolibet idem affirmare vel negare verum esse. Negativum de nullo verum esse idem simul affirmare & negare s. ut vulgò dicunt, Impossibile est duo contradictoria simul esse posse vera. Hæ autem dignitates omnium primæ *καθ' ἑαυτά* in omnibus sunt scientiis, ultra quæ disputatio nulla instituenda est. Veram autem harum dignitatum applicationem docet Arist. 1. Priorum cap. 3. Negativæ tunc maximus usus est, cum de subiecto conclusionis aliquod prædicatum affirmatur, & oppositum removetur, tunc enim adhibetur majori extremo hac ratione: Omnis homo est animal, & non est non animal. Affirmativæ verò, cum ad impossibile deducimus, idque triplici via. 1. enim infertur conclusio impossibilis 2. alteram assumptionem concluditur esse impossibilem. 3. Contradictoriam ab adversario negatam, esse veram; ut, si quis neget, omnem hominem esse intellectivum 1. infertur conclusio impossibilis hoc modo, Nullus homo est intellectivus, Omne animal rationale est homo Eg. Nullum animal rationale est intellectivum. Quæ conclusio, cum primo principio repugnet, absolute est impossibilis 2. oportet Eg. unam ex præmissis esse impossibilem. Non autem minor, quæ forsitan ab adversaria parte fuit asserta. Eg. Major 3. Eg. Contradictoria ejus erit vera, Quendam scil. hominem esse intellectivum. De his principiis communiter notandum ex Zab. quod demonstrationem ipsam non ingrediantur, sed extrinsecus tantum ei inserviant, ideoque sola nullius rei scientiam, in particularibus præsertim, pariant.

Subsectio II, Usualis.

§. 1. Hujus principii complexi in reliquis disciplinis satis amplius datur usus. Et Primò quidem in Theologia duplex usus conspicitur 1. in articulo Trinitatis, quando queritur, An Pater

fit principium Filii? Ex cuius affirmatione Acriani putant, ultro colligi Patrem Filiopriorem & perfectiorem esse, atque ita Filium non esse verum Deum. Verum enim verò res datur exposita à Metaphysicis distinctione, inter principium naturæ prius & prius origine. Pater origine s. ordine Filio est prior, non autem naturâ. In scriptura enim enumerationis ordo certò præscribitur, quæ verò ordinis illius sit ratio, quia sacris literis non est patefactum, nec etiam ratione nostra altius s. scrupuloser inquirendum erit. II. In *mysteriis fidei in genere*, quibus, ignorato vero usu generalium principiorum contradictio tolet affingi; ideo Metaphysica ad suas tantum humanas disciplinas, quibus dominatur, hoc axioma præscribit, non sollicita de illis, quæ supra se sunt posita. Quando Eg. in Trinitatis mysterio unitas essentia divina prædicatur, & in illa unitate Personarum Trinitas; ex unitatis & Trinitatis oppositione Metaphysicus non concludit impossibilia, quæ simul vera esse nequeant, sed ignorantiam suam fatetur, existimans, in naturalibus quidem hoc esse nullo modo posse; ea verò quæ sunt supra naturam naturæ legibus iudicanda non censet, ut alicubi loquitur Scal. Ità quando audit carnem Christi esse finitam, & tamen eandem carnem multis in locis in Coenæ Dominicæ celebratione esse præsentem, iudicium suum immaturum de mysterio hoc suspendit, existimans totam facti huius rationem esse veritatem & omnipotentiam dicentis. Ità & in multis locis aliis. Sobriè Eg. omninò Generale hoc principium ad fidei mysteria applicari debet, non ut illa evertat, sed ut locum concedat, & si quâ potest confirmet.

§. 2. In Physica & reliq. discipl. particularibz usus hujus doctrinae itidem non cernitur exiguus. Hinc enim I. vera principiorum ratio in iis fit conspicua, quæ non absoluta est, sed dependens à superioris scientiæ principiis universalibus II. Confirmatio earum, vera, quando instituenda est, III. Vis probationis ex communibus principiis, qualis sit in scientiis reliquis, hinc simul innotescit. Nihil enim habet necessitatis, nisi communia illa principia applicatione fiant propria, ut ita non communibus, sed in propria communitatis principiis, omnis vera probatio perficiatur.

Subse-

Subsectio III. Problematica.

Probl. I.

An Principium & causa sint unum & idem.

Affirmativa videtur esse Aristotelis, qui 1. *Phys. Cap. 1. § 4. Metaphys. 2.* æquipollenter his terminis utitur. Quod etiam definitio videtur arguere; Principii enim definitio sine absurditate causæ quoque accommodatur, quod scil. sit principium unde res est, fit, aut cognoscitur. Si Eg. definitione conveniunt, quâ ratione reipsa unum & idem non erunt? Cum definitio sit λόγος & εἰσίας? Saniores verò Philosophi contrasentiunt, distincta esse hæc duo. Rationes hæ sunt 1. *quia differunt prioritaris abstractione*: Principium esse prius sc. naturâ principiato, non in omni naturâ est necesse, ut antè de Deo demonstratum est. Causâ verò omnis naturâ effectû suo prior est. II. *Efficientia abstractione*; Principii ratio potest esse, licet non effectivè aliquid agat, sicut terminus à quo principium est motus; & manè principium diei, quorum neutrum ad effectû productionem agit; Causa verò semper realem influxum ad esse causati includit. III. *Distinctionis realis abstractione*. Principium sola relatione aliquando à principiato distinctum esse potest, non itidem verò causâ quæ ab effectû essentialiter semper est distincta; unde satis constat, non posse unum & idem esse principium & causam. Quod Aristotelem verò spectat, sumpsit ille, locis citatis, principii vocabulum strictè, quatenus cum causæ vocabulo coincidit, nempe pro principio causali. Definitio verò principii superius assignata, nequaquam reciproce causis competit, ut ex datis distinctionibus liquidò constat.

Probl. II.

An principia prima possint demonstrari.

Quodnam principium primum, quodque ejus sint conditiones sect. 2. explicatum est, de eo inter reliqua hic quæritur. An principia prima demonstratione possint cognosci? Affirmantem partem evincere videtur I. *Effectus principii primi*, propter quod
unum

unum quodque tale est, illud magis est tale. Atqui per principium primum ejusque veritatem omnis perficitur demonstratio. Eg. illud demonstratione cognitum sit necesse est. II. probatur ex ratione hujus principii. Inductio est species argumentationis; primum principium cognoscitur inductione, ut habet *Arist. 1. prior. 23.* & hinc quoque probatur, quia nemo propria praesertim inventionem audacter assentitur propositioni universali, cujus veritatem in singularibus sensus examine non expendit, assentibus *Coximb. Cap. 1. Post. Eg.* argumentatione cognoscitur principium primum, & ita omnino non erit indemonstrabile. Verum enim verò negativa hic videtur tutior, eaque probatur I. *ab absurdo.* Quicquid demonstratur habet aliquid se prius, & ita non erit primum, & progressus dabitur in infinitum, quod in nullo genere causae possibile prob. ab *Arist. 2. Metaphys. 2. II. A requisito demonstrationis necessario.* Omnis demonstratio fit ex causa per se, quae sit ratio assentiendi conclusioni. At talis causa non datur in cognitione principiorum primorum, Eg. demonstratione non cognoscuntur. Minor inde est manifesta, quia principia cognoscuntur inductione, quae talis causa non est, quia 1. est contingens & plerumque fallax; 2. attingit tantum conjunctionem praedicati cum subiecto, non autem necessitatem, vel contingentiam conjunctionis; 3. ad formidinem intellectus tantum facit. III. *A pari* ut se habet finis in Praxi, ita principium se habet in Theoria; Atque finis, ob quem omnia appetuntur, ipse alterius gratia non appetitur. Eg. etiam principium, quod reliqua demonstrantur, demonstrationis capax esse non potest. Pro quaestione veritate disting. inter causam rei, & conditionem aliqualem. Inductione cognoscitur primum principium, non tanquam causa, quae demonstratur, sed ut conditione seu causa sine Qua-non. Causa cognitionis primi principii praecipue est lumen intellectus cum perspicua terminorum penetratione; hoc enim lumine cernimus praedicata, subiectis esse immediata, & ita non possumus non assentiri; ipsa verò inductio est tantum manuductio & conditio non afferens rationem assentiendi; sed disponens & juvans intellectum, ut majori promptitudine & absque omni formidine assensum praebet s. ut *Fonseca* loquitur, 4. *Metaphys. i. quaest. 4. 5.* quia nemo absque erroris periculo assentitur principiis, nisi illa expertus sit, in aliquibus singularibus

laribus, nullamque reperiat instantiam. II. *Inter demonstrationem ostensivam & redargutivam*; illa est, quæ fit ex notioribus simpliciter, & primo principio non competit; hæc vero ex concessis ab Adversario minus quidem notis simpliciter, magis autem ipsi Adversario. Hinc *Arist. 4. Metaphys.* demonstrat primum principium ex eò, quia sequeretur duas opiniones contrarias simul in uno esse intellectu, quod ipso sensu absurdum deprehenditur, cum uno contrariorum in subjectum introducto, alterum statim expellatur. III. *Notandus est verus intellectus axiomæ: & illius topici*; propter quod unum quodque tale est, illud magis est tale. Valet enim illud nonnisi de iis, in quibus prædicatum, in quo fit, comparatio, verificatur, & formaliter convenit utrique comparatorum, quod hic locum habere non potest. Quando enim ita concludo aqua est calida propter ignem, Eg. ignis magis est calidus, vera est argumentatio, quia utrique inest calor; non autem, quando ita infero; paries est albus propter albedinem. Eg. albedo magis est alba, quia albedini non inest albedo, cum sit accidens, & progressus sequeretur in infinitum. Hoc Eg. modo prius argumentum primæ opinionis solutum manet. Posterioris solutio pendet ex distinctione prima, quâ dixi inductionem non ut causam per se, & demonstrationem facere ad principii primi cognitionem, sed tantum ut conditionem. 4. enim requiruntur ad principii primi cognitionem. 1. *Apprehensio terminorum.* 2. *Clara eorum perceptio* 3. *Conjunctio in forma propositionis* 4. *totius conjuncti approbatio* s. *judicium quorum neutrum inductioni competit.* Subsequitur Eg. inductio ut conferens majorem promptitudinem intellectui, & confirmationem illius percepti principii.

Probl. III.

An principiorum primorum notitia naturaliter sit insita.

Inter difficultates de principiis hæc ferè primaria est, & momenti maximi. Cum enim ab infinito, & natura & intellectus noster abhorreant, in cognitionis modo ad primum aliquod necessario deveniendum est, quod cognitionis omnis vocatur prin-

cipium, quale illud fuit à me superius expositum. *Impossibile*
esse, idem simul esse & non esse, & alia quædam. De horum cog-
 nitione sollicitè quærunt cum *Physici*, tum *Theologi*, sint ne illa
 ita actu naturaliter insita, ut potentiam omnem excludant, an-
 veroabilitas tantum & aptitudo intellectus detur, ad principio-
 rum horum cognitionem actibus singularibus adipiscendam. In
 priori qui hærent sententiâ actu nimirum principiorum notitiam
 intellectui naturâ inesse, hisce nituntur fundamentis. I. *Experi-*
entia ipsa firmissimâ in obscuris rebus demonstrandis principio: Si
 infans vix natus statim uberibus se applicat, pullus testâ primum
 exclusus milvi volatum exhorrescit, sequitur actu principia nobis
 esse connata, quæ conservationem nostri injungant & præcipiant.
 At verum illud Eg. & hoc. II. *Ab Exemplo*: Qualis fuit ratio
 Adami post lapsum, eadem etiam est omnium hominum post eun-
 dem. At Adamus habuit post lapsum adhuc notitiam principio-
 rum actualem secum: Contremuit enim audita voce Dei, seq̃
 abscondere ab illius facie conatus est; innuens hoc suo facto noti-
 tiam de Deo, ejusque ob admissa delicta justitiam vindicatricem.
 Eg. etiam adhuc homines principia habent cognata. III. *Ab Effe-*
ctis horum principiorum. Si principia hæc, esse verum Deum Eth-
 nicos reddiderunt inexcusabiles, eadem quod infuerint illis necesse
 est; quomodo enim ob absentiam hujus notitiæ potuerunt unquam
 damnari. At prius verum Rom. i. 20. Eg. & posterius IV. *Ab Au-*
toritate S. Scripture ib. Cap. 2. ad Rom. 14. Gentes siquidem, quæ
 legem non habent, sibi ipsis lex sunt, eò quod credunt opus legis
 scriptum in cordibus ipsorum. Si Eg. inscripta est illa lex s. no-
 titia naturalis: quomodo non erit connata? V. *Ab Autoritate*
Aristotelis. Qui idem demonstrat, quando principium notitiam
 vocat naturalem. Dicit enim 2. *Post. ult.* dari in nobis vim
 quandam insitam ad principia. Negativam sententiam Physico-
 rum quidam non infimæ notæ amplectuntur, ut ex aliis *Zabar. in*
2. Post. ult., actu nimirum principiorum cognitionem nobis non
 esse innatam, sed videri tantum, acquisitam verò esse per inductio-
 nem à pueritia, etiam si tempus hujus inductionis non animadver-
 tatur, idque confirmant I. *ab Absurdis*. Si principia actu sunt
 in intellectu, sequitur, intellectum semper ea actu intelligere; Po-
 sta enim specie intelligibili, intellectus non potest non suam exe-
 rcere

rere operationem. At posterius est falsum, & experientia con-
 trarium. in infantibus quippe nihil horum deprehenditur. Eg. &
 prius. II. *Habitu esse non habitum.* Principiorum cognitio di-
 citur ab Arist. habitus intelligentiae lib. 6. Eth. Cap. 6. Atqui nul-
 lus habitus est connatus, sed omnis crebris actionum exercitiis
 comparatur, ut ex ejus definitione constat. Eg. nec principiorum
 cognitio erit connata, aut sequitur, habitum esse non habitum.
 III. *4. Causa cognitionis prima.* Omnis cognitio dependet à sensi-
 bus: Omnis siquidem cognitio intellectione procedit à sensiti-
 va. Javell. lib. 2. *Metaphys. quest. 2.* Eg. & principiorum cognitio
 ab iisdem originem trahit. Adde quod contradictionem senten-
 tia contraria includat. Habere enim cognitionem principiorum
 innatam actu, & tamen non cognoscere, est scire & non scire, quod
 unius ejusdemque ratione in intellectu dari non potest. Pro vero
 quaestionis intellectu dist. 1. inter naturale acquisitum, & insitum
 de hoc, non de illo quaestio est, 2. inter existentiam potentia-
 lem s. aptitudinalem; & actualem; hanc non illam indigitamus
 3. inter actum primum & secundum illorum principiorum nobis in-
 natorum; de illo, non de hoc disquiritur, nec à negatione hujus
 ad negationem illius V. C. 4. inter cognitionem acquisitam & na-
 turalem s. connatam; illa non hac beneficio sensuum fit & subna-
 scitur, 5. Inter negationem & ignorantiam illorum principiorum;
 ab illà ad hanc N. V. C. Ad primum Eg. argumentum. Resp. 1. Ne-
 gando majorem, quae confundit actum primum cum secundo; &
 à negatione hujus ad illius negationem concludit, quod absolum.
 Deinde quoque aliud est actu inesse, & aliud in actum deduci; pot-
 est aliquid actu inesse, nec tamen in actum deduci; sic risibilitas
 actu insuit Christo, cum verus fuerit homo, nec tamen unquam
 ab illo in actum deducta legitur, 2. Negando etiam posterius: In
 contrarium enim argumentamur. Qui sine notitiis acquisitis no-
 runt, totum esse majus qualibet suà parte, illi aliquod principium
 primum secum natum habent. Atqui infantes & Eg. Major in se
 est verissima: Minorem probat experientia, quando enim infanti
 totum pomum, & dimidium pomi offero, integrum pomum di-
 midio praefert, avidiusque arripit. Ad II. Resp. quod illud argu-
 mentum nitatur falsa hypothese, adeoque petat principium. Pro-
 betur enim omnem habitum esse acquisitum, & nullum connat-
 um.

eum. Ad III. Repetenda est distinctio, inter *cognitionem acquisitam* & *sensitam*: illa incipit à sensibus, hæc minime. Quod verò subjiciatur, contradictionem involvere; habere principiorum cognitionem innatam actu, & tamen non cognoscere; Ad id regeritur, quod diversus modus omnem tollat contradictionem; non dicitur, quod prima principia eodem modo actu insint, & eodem modo cognoscantur, sed potius diverso modo. Sic ratione sui actu insunt, ratione verò exercitii, non semper actu cognoscuntur. Inter ea quoque *distinguiamus inter ipsam actualem cognitionem, & actualis cognitionis manifestationem*; Concedimus infantibus actualem primorum principiorum habere cognitionem, licet eadem non semper manifestetur.

Probl. IV.

An primorum principiorum difficultas cognitionis sit ex parte rerum, an verò ex parte nostri intellectus.

Obscuratum esse intellectum nostrum, nimis proli dolori deprehendimus, causam verò hujus erroris, intelligendique difficultatis non omnes deprehendimus. *Multi extra se causam hujus inquirere, cum Eva, Matre nostra primâ, fatigunt, existimantes, non intellectus, sed rerum ipsarum vitio difficultatem intelligendi fieri; Rationibus autem in hac opinione sua nituntur seqq. I. rerum instabilitate. Ut se res habet in esse, ita etiam secundum veritatem s. intelligendi rationem inquit Arist. 2. Metaphys. Atque in esse res sese habent variabiliter, modò enim oriuntur, modò occidunt, modò in hoc, modò in illo sunt loco. Eg. ita quoque se habent in cognitione & ita causa difficultatis non intellectui, sed rebus ipsis adscribenda est. II. Rerum excellentium naturâ: Quæ immutabiliter se habent, non possunt præbere causam varietatis in intellectu, provenit enim illa à varietate rerum; At res divinæ & excellentes sunt immutabiles. Eg. ad quæcunque intellectum referuntur, habebunt se æqualiter, & ita ab omnibus intelligentur. Adde quod intellectus noster sit immaterialis, inque eo cum rebus divinis conformitatem alat. Eg. inter ea non erit difficilis assimilatio III. Apari; ut se habet*

bet materia prima ad varias formas recipiendas, ita intellectus non
 ster ad rerum perceptionem; sit enim intellectus noster quodam-
 modo omnia, ut ait *Arist. lib. 3. de animat. tit. 37.* sicut materia
 prima. Atque illa nulla haret causa difficultatis, recipiendi forma-
 rum multitudinem. Eg. nec in hoc erit causa difficilioris cogniti-
 onis, s. intellectiois, & ita manebit illa in rebus ipsis. *Alii in semet de-
 scedentes contrarium sentiunt, causam nimirum difficultatis in
 ipso habere intellectu.* Nituntur autem I. intellectus impropotione.
 Omnis intellectio & cognitio fit per assimilationem, quæ præsup-
 ponit proportionem. At inter res divinas materiæ omnis expertes,
 & intellectus nostrum materiæ immersum nulla datur proportio. Eg.
 nec etiam assimilatio. II. *Entitate rerum.* Si difficultas intelligendi
 in rebus est, erit vel in iis, quæ Entitatis sunt summa, vel quæ Entita-
 tis infima. Non illud, quod enim summam habet Entitatem, sum-
 mam etiam obtinet intelligendi rationem, cum intellectus inse-
 quatur rerum Entitatem. Neque etiam hoc, quia æquè perfectè
 proportionaliter movet intellectum nostrum, sicut ignis parvus
 æquè perfectè comburit, parvum combustibile, ac magnus mag-
 num combustibile. III. *Sicuti ad visibilis rei decrementum necesse
 est visum augeri in majus, inque infinitum, asserente Arist. de sen-
 su & sensili;* ita quoque ad intelligibilis diminutionem sentitatem
 minimam necesse est, potentiam cognitivam magis magisque
 fieri perfectiorem; quæ perfectio cum in intellectu nostro non de-
 tur, sequitur eum esse causam difficilioris cognitionis. *Mediam
 & Regiam viam ingreditur Scal. E. 359. difficultas inquit cognitionis
 duabus potissimum de causis evenit, aut enim quia res, quæ de-
 agitur, excedit suam magnitudinem.* Sicuti Deus propter immensi-
 tatem luce sua obruit humani intellectus aciem; aut quia fugit exi-
 guitate sua, sicuti materia prima tota fugit mentis nostræ captum
 sua obscuritate atque humilitate. *Illo Eg. respectu in intellectu, hoc
 vero in re ipsa haret difficultas.* Pro quæstionis intellectu notan-
 da est I. intelligendi ratio, quæ fit per assimilationem, quam eru-
 ditè explicat *Scal. Exerc. 307. 6. & Taurell.* Cum enim intellectus,
 noster fieri debeat omnia, non quidem essentialiter aut formaliter
 sed subjective s. modo similitudinis & receptionis, necesse est inter
 se & rem intelligendam dari proportionem quandam. Quia Eg.
intellectus partim immaterialis in se scil. spectatus, partim vero

materialis ad certa determinatus organa, consequens est, eas res optime ab intellectu concipi & cognosci, quæ & materiam includunt, & simul immaterialitate quâdam constant, quales sunt res mediæ Entitatis: s. quod idem est, quæ partim actum, partim potentiam includunt. Deus verò, quia purus putus actus est, in quo nihil in potentia, immensitate sua excedit captum humanum. Materia verò prima, quia potentia, humilitate suâ fugit aciem intellectus; illa quidem incognoscibilis non sui, sed intellectus nostri ratione, hæc verò obscuritate propria. Hinc Eg. patet, quo respectu utriusque opinionis argumenta concedi possint. *Si vero* prior sententia rebus in solidum difficultatem refert acceptam; Ad 1. ej9 argumentum breviter dicendum est, illud tantum de *existentia* non de *essentia* rerum concludere. 2. Particulare esse de rebus scil. tantum divinis, quarum rationem jam dixi esse talem, quod in se quidem sint intelligibiles, non verò intelligantur à nobis, quia intellectus noster est improporcionatus. In tertio verò est dissimilitudo. Materia siquidem nuda est potentia; intellectus verò noster actus, & quidem formalis, forma nimirum nostra substantialis. *Vid. Scal. loc. proxime dicto.* Posterior verò sententia, quæ res omnino excludere conatur, in primo argumento peccatur rursus particularitate: Improporcio siquidem inter intellectum nostrum & res materiales, præcipue autem materiam primam ex ej9 nascitur imperfectione. Ad secundum respondet Javell. *lib. 2. Metaphys. quest. 2.* Cognoscibilitatem non sequi rei Entitatem ut Entitatem, sed ut est actu & ordinabilis ad actum; ideò in probationibus dissimilitudo est exemplorum. In parvo enim combustibili datur dispositio ad combustionem, non autem æquè in materia prima. Deinde visus potest debilitari & confortari organorum ratione, non item intellectus, qui inorganicus est, in se & absolute spectatus.

SECT. II.

De

PRIMIS PRINCIPIIS. INCOMPLEXIS.

Institutæ suprà divisionis particula prima, quæ principia
concer-

concernebat complexa, sectione proxima expedita; succedit altera,
incomplexa s. essendi principia attinens.

Subsectio I. dogmatica.

Articul. I.

De

PRINCIPIORUM ESSENDI DEFINITIONE.

Essendi principia aliis incomplexa strictè sic dicta, ab Arist.
verò *principia substantia* vocantur, sunt ea, quæ ad rei *constitutionem* vel *productionem* concurrunt. Distinguuntur enim non in hoc à principiis cognoscendi, quod non etiam aliquando cognitionis principia esse possint, sed in eo, quod, quando cognitionis principia existunt, simul ad rei productionem & constitutionem faciant. Sunt autem hæc principia non *propositiones*, ut superiora, sed *res ipse*, uti ex officio eorum deprehendere licet. Productio verò rei itemque constitutio non possunt nisi à re fieri: *Horum principiorum proprium est*, teste Zabarell. lib. de constit. scient. natur. cap. 390. *ut si lateant, demonstrentur à posteriori per suos effectus.* Sicuti v. g. materia prima in Physicis ex mutatione substantiali demonstratur. Quia autem horum natura ex subsequenteribus manifestior & clarior reddetur, transimus ad subdivisionem horum principiorum.

Articul. II,

De

PRINCIPIORUM ESSENDI DIVISIONE.

§. 1. Duplex omnium entium creatorum sc. spectari potest status; unus *Essentia*, quò in partibus suis essentialibus illa considerantur, alter *existentia* quò partes illæ essentialiales determinantur, & restringuntur ad actum suum ultimum.

§. Primi

§. 2. Primi generis sunt *actus & potentia*; generalia Entium creatorum præprimis principia constituentia; hic enim illud *Scal. Exercit. 359. 12. valet omnia quæcunque sub Deo sunt, esse composita, etiam materiam primam ex actu scil. & potentia. Et necessario quidem duo illa dari, hinc est conspicuum, quia infinita principia nullo modo dari possunt, aliàs enim ipsa res quoque erunt infinita. Erunt Eg. principia finita. Et vel unum vel plura. Non unum ex illo enim nihil fit, cum uniformiter se habeat. Eg. plura: Et sic vel duo, vel tria, vel alia multa. Non tria vel plura, quia duo sufficiunt; quod hinc patet: Omnia Entia præter Deum, sunt ab alio. Eg. potentiam fiendi s. productionis habent passivam, & ita potentia unius principii obtinet rationem. Quia verò Deus ut Ens optimum, omnibus sese communicat, & ita bonitatem suam in creatas res effundit, tribuit illis hac ratione aliquam conservandi vim, quæ activi principii in rebus locum habet, & dicitur actus. Necessariò Eg. duo hæc principia constitutionis rerum dantur, non plura, nec pauciora.*

§. 3. Hinc ulterius quæritur *an omnia Entia his principii consent, tam summa, quam media & infima?* Ubi simpliciter & categoricè respondeat Physici; omnia nimirum Entia, tam summa, ut Angeli & homines, quàm media, ut anima & res aliæ perfectæ, & infima, ut est materia prima ex actu & potentia esse composita & constituta. Et angelos quidem & animas hominum quod spectat, illa, quod ex principiiis hisce duobus consent, prob. *Scal. Exercit. 359. 2. his verbis: Intelligentia inquit, tamen non est composita ex materia & forma, constat tamen ex aliquo tanquàm potentia, & aliquo tanquàm ex actu; potentiam illam dicimus ejus esse, actum verò ejus essentiam. Essentia ejus est, quæ est id, quod est; Esse autem ejus est receptivitas essentia. Idem judicium est de anima hominis. In rebus verò materiatis s. mediis hæc principia ita deprehenduntur. Materia est principium passivum indifferens, & habilis ad omnes formas recipiendas, Eg. potentiale erit principium. Ejus potentia ut expleatur, opus erit formæ, principio scil. activo s. actu, qui terminat & perficit potentiam, ut ex duobus hisce essentialibus principiiis rerum corporearum essentia constet. De tertio Entis genere infimo scil. materia prima res est intricatior, nihilo tamen minus hæc quoque ex esse*

ex esse & essentia sua est constituta, s. potentia & actu. Essentia ejus est id, quod habet proportionem differentiae formalis, nimirum ejus substantia, quae aliàs actus entitativus à Phisicis dicitur, per quem materia est materia & non forma. Esse vero obscurum admodum est. Et quàmvis ob sui exilitatem concipi non possit, analogiam tamen habet cum genere in Entibus naturalibus. *Vid. Scal. Exerc. 17. § 359. 12.* Idem judicium esto de accidentibus. Constant enim, hæc quoque partibus Entis generalissimis, potentiâ & actu; illius rationem substatinet habitudo ad subjectum, extra quod subsistere nequeunt, hujus verò ipsa accidentium forma, quæ cum accidens est, tum à substantia distinguitur. Ut ita in universum concludere liceat: Omne Ens sub Deo suam involvere compositionem, nec præter hanc simplex simpliciter dari posse. Et hæc de principiis essentiae in genere.

§. 4. *Existentiâ Entis s. operationes illius varias quod attingit*, nanciscuntur & hæc principia sua, quæ licet à principiis essentiae re non distinguantur (forma siquidem dat esse & operari; qui enim formam dat, dat etiam ea, quæ consequuntur formam. *Scal. Exercit. 7.*) rationes tamen præ illis obtinent aliam. Sicuti enim in Phisicis aliud est considerare corporis Phisici essentialia constitutiva, materiam scil. & formam; aliud considerare principia operativa variarum operationum in corpore, qualis est natura; ita alia hic est consideratio principiorum essentiae, quæ hætenus dicta sunt actus & potentia; alia verò principiorum existentia s. operationum, quibus tum res constituta operari dicitur, tum hæ operationes demonstrantur. Est enim essentia cujuslibet Entis creati principium, & origo omnium prima, à quâ derivantur, & perquam demonstrantur omnia ejus effecta, operationes, & affectiones. Quærenti enim cur angelus spiritualis sit substantia, Essentiae ratio reponitur; Cur corpus naturale sit quantum & locale, unius essentiae beneficio satisfieri manifestum est. Et hæc quoque de principio existentiae sint dicta.

Subsectio II. Usualis,

§. 1. *Ulus hujus doctrinae in disciplinis omnibus generalis* est hic, ut cujus cunque scientiae subjectum sive necessarium, sive contingens, sive substantia, sive accidens illud fuerit, sciamus, suis
C ex prin-

ex principiis esse conflatum, & omnium, quæ in illa scientia traduntur, fundamentum & principium esse, quo ignorato, de scientia ipsa vix aliquid cognoscere datur.

S. 2. *Inspecie Theologicus usus est* hic, ut Creatorem à creatura, principium à principiato, Ens independens à dependente distinguere queamus. Illud principiis carens omnibus, simplicissimum, immutabile, æternumque est. Hoc verò principiis suis constitutum, mutabilitatem sapit, illiusque nutu quodocunque libuerit, resolvi & destrui potest. Omne siquidem dependens ab eo, à quo dependet, mutari potest, ut inquit *Scal. Exercit. 307. 20.*

S. 3. *Physicus usus specialis hic est*, ut cognitâ, entium in actus potentiaque ut principiorum communium participatione, diversitate, rectius de scientiarum præstantia & dignitate statuere possimus. Quia enim objectum scientiarum nobilitatem variat, illæ dignitate erunt primæ, quæ objectum nobilius, seu quod idem est, actus plus, potentia minus includens tractant; illæ verò nobilitate minores, quæ objectum de actu parum, plus vero de potentia obtinens, tractant, quales sunt mathematicæ in accidentium, quorum Entitas minima, enodatione occupatæ. Adde quod ad demonstrationis naturam cognoscendam non parum faciat hæc doctrina; Essentia siquidem rei, ut operationum rei principium, primum in demonstratione primas quoque obtinet ut in Logica pluribus declaratur. Substantia demum & accidentium discrimen hinc innotescit. Illa licet ex actu & potentia sit constituta, non tamen in alio potentiam suam obtinet, extra quod non potest subsistere, sicut hæc quorum esse dicit *Scal. esse inesse s. inherere Exercit. 10.*

Subsectio III. Problematica.

Probl. I.

An sola potentia ullius Entis possit esse principium.

Negativa per omnes Entis gradus ex superioribus constat. Eam tamen infirmare videntur duo potissimum. I. *Deus T. O. M.* cujus celebratur potentia infinita, quæ cum essentia æquipollent cumq;

cumque ea concidat, sequitur essentiam Dei potentiâ solâ consti-
stitui. II. *Materia prima* quam puram putam potentiam etiam
multa videntur convincere. 1. *Officium ejus proprium*: quicquid
actus receptioni est destinatum, non potest actu proprio esse præ-
ditum. Atque materia prima actus receptioni s. formæ est desti-
nata, ab illa siquidem actuatur & perficitur. Eg. & per Conseq.
nudâ constat potentiâ 2. *Ab absurdo*. Si materia esset actu prædi-
ta, sequeretur primò, actum esse in actu quando materia recipit
formam, & ita ex duobus actibus Ens componi, quod negat *Scal.*
Exercit. 106. 6. 2dò daretur progressus in infinitum. Actus enim ille
vel esset simplex, & sic materia participaret essentiam Dei, qui a-
ctus est simplicissimus, vel compositus, & ita ex alio actu & poten-
tia constitutus, de quo postea idem quæreretur, & quæstionis nullus
futurus esset finis. Hæc tamen duo assertam hæcenus veritatem
nondum evertunt. Repetenda enim hic est primò Entis analogia,
quæ non patitur omnibus æquè Entibus principia Entis attribui.
2dò *dist. inter considerationē rei absolutam & respectivam*. Absolute
spectata materia actum omninò habet, cum sit in Entium genere,
quorum nulli actus denegari possunt; *respectivè* verò, & in habi-
tudine ad corpus naturale, rectissimè dicunt, materiam esse non-
potentiam propriè, sed Ens potentiale, substantiam quandâ imper-
fectâ, incompletam secundum speciē & inchoamentum omnium
specierum, quæ potentiæ omnis fons s. radix est. Coincidit ferè
cum hac distinctione *Zab. lib. 2. de materia pr. C. 4. Inter Enti-
tatem pro existentia, & pro essentia sumptam*. Quando Entitas
pro essentia sumitur, tunc habet materia Entitatem propriam,
distinctam ab Entitate formæ, quæ ut *Scal.* loquitur materia est, &
non forma. Quando verò Entitas pro existentia usurpatur, nec
forma, nec materia Entitatem habet, sed solum compositum, cu-
jus proprium est existere. 3tio *distinguiamus inter actum & Ens actu*.
Illa enim duo non æquipollent. Materia quidem est Ens actu pro-
ductum scil. extra causas suas creatione primâ; non verò est actus s.
Ens perfectionem largiens & communicans, quale est forma. Ad
primum argumentum *Resp. in eo confundi potentiam essendi cum
potentia operandi*. Non enim potentia principii constitutivi ra-
tionem in Deo obtinet, sed operativi, idque non sui, sed creatu-
rarum respectu, ideo Dei cum creaturis, ut & in aliis multis di-

versa est ratio. Ad posteriora de materia prima Resp.; & primo quidem respectu, *concessione*. De respectiva enim materiæ consideratione illud valet, non vero de absoluta, ut in decisione explicatum: 2do in absurdo 1. *Confunditur actus rei cum ente actu*. Ex duobus actibus inquit Scal. ib. loc. non posse unum Ens per se fieri; Ex duobus vero entibus actu omnino posse, ita ut alterum potentia, alterum actus rationem obtineat. In 2do absurdo *conceditur quidem, illum actum s. illud, quod in materia est loco actus, esse simplex, Consequentia autem negatur statim illum actum cum actu Dei simplicissimo, simulque perfectissimo & summo coincidere*. Est enim hic actus ultimus omnium, in quo terminatur cum constitutio, tum cognitio rerum, qui ut Scal. Exercit. 107 32. loquitur, per analogiam tantum veri & proprie vocati actus concipitur.

Probl. II.

An potentia prior sit actu.

De ordine horum principiorum multum controvertitur. Sunt qui potentiam vel actui coævam, vel simpliciter priorem statuunt, ob rationes sequentes. 1. *à genere predicamentali*: Omnia relata simul sunt, potentia & actus sunt relata, Eg. 2. *à Cognitione*, quæ prioritatem habent in cognitione, prioritatem quoque habent in essentia, ut enim res cognoscuntur ita omnino sunt. Atqui potentia prius cognoscitur actu. Deus enim v. g. qui actus est purissimus & simplicissimus, omnium ultimo à nobis cognoscitur. Eg. 3. *à generatione rerum*: Qualis generationis est ratio, talis quoque essentia, quæ generationis est finis & effectus. Atque in generatione potentia semper est prior, præcedit enim actum, qui ejus complementum & perfectio est. Eg. 4. *à successione*: Succedens posterius est eo, cui succedit, Atque actus succedit potentia Eg. Accuratiùs tamen qui philosophantur, sententiam hanc simpliciter acceptam putant esse falsissimam, quippe quam sequeretur 1. *rerum omnium cum Deo coæternitas*. Quod si enim potentia & actus simul sunt: omnes creaturæ ab æterno erunt; quippe quæ ab æterno habuerint potentiam essendi s. potentiales fuerint. 2. *Dei productio & certum initium*, quem nimirum præcederet potentia eo prior, quod tam impium quàm absurdum. 3. *Non Entis præ-*

præstantior ratio quàm entis, potentia enim quæ suo modo non-
 ens est (quicquid enim nondum constituit totum, ratione istius
 non est) causa esset ipsius actus, & ita actu præstantior. Quæ
 omnia licet videantur absurda, nihilominus tamen potentia actum
 & è contra actus potentiam antecedere deprehenditur. Verùm di-
 stinctione res est expedienda, ut cum subiectum tum prædicatum
 rectè evolvatur, Subjectum scil. potentiam hanc dicimus esse du-
 plicem, l. *essendi*, l. *operandi*; hæc rursus l. *à naturâ est indita*,
 ut potentia sentiendi & intelligendi, l. *adfectu aut doctrinâ*
est acquisita, ut habitus virtutum & scientiarum. Posterior hæc
 vicissim duplex est, l. enim *uno actu perfectò acquiritur. tam quoad*
essentiam quàm quoad modum habitus, l. *imperfectè ad essentiam*
nimirum tantum, non autem statim quoad modum habitus. Prio-
 ritas verò quia multiplex est, l. *naturâ*, l. *cognitionis*, l. *temporis*,
 l. *dignitatis*, l. *ordinis*, non una responsione diversitas hæc expedi-
 ri potest. Duabus Eg. conclusionibus tota res redditur plana I.
 actus est prior potentia *essendi cognitione*, & *dignitate*; potentiis
 itidem operandi, quæ multis actibus acquiruntur perfectè, *prior*
tempore. Probantur hæc sigillatim; *Cognitione prior est*, si non-
 quoad rem, tamen quoad nos, quia ratione actus potentia secun-
 dum nos intelligitur, ita ut actus fundamenti quidem locum ob-
 tineat, imò circa actum magis veritas & falsitas consistit, utpote
 quod divisionem & compositionem facit intellectus. Jam autem
 quò aliquid ut fundamento in cognitione nititur, circa quod etiam
 veritas & falsitas consistit, illud cognitione est prius. *Dignitate*
prior est, quia actus complementum dat potentiæ, & ad certum.
 Ens determinat. *Potentiis denique operandi*, quæ multis actibus
 indigent, & ita actus tempore præcedit. II. Potentia prior est
 actu *tempore*, idque unius subiecti ratione, quia omnes res creatæ
 prius poterant esse quam erant. Prior est *à naturâ* cum omnem
 actum impurum necessariò antecedit potentia & essendi & ope-
 randi. *Quoad potentias operandi infra* prior est, quia potentiæ
 hæ non generantur nostris actibus sed eas prius à naturâ ac-
 cipimus, antequam actus eorum exerceamus; v. g. Potentia
 ad videndum prior est in oculo, quàm visus. *Quoad acqui-*
ritas deniq; perfectè uno actu; sunt enim potentiæ l. habitus in
 instanti eodem, perfectè, acquisiti, in quo actus efficitur, ut est

scientiarum habitus, licet naturâ actus sit prior. *vid. Javell. lib. 9. Metaph. quest. 12. 13. 14.* Argumenta quæ superius allata facile hinc solvi possunt; Et ad I. quidem disting: (α) inter relationem *secundum esse & secundum dici*: Relata sunt simul, nempe quæ sunt secundum esse, non quæ sunt secundum dici. (β) dist. inter relata *secundum se vel naturam suam & juxta terminos considerata*; hoc non illo modo sunt simul. Aliàs quod II. ex posterioribus argumentis concernit, in illo committitur ignoratio Elenchi, siquidem hic primò de potentia essendi, quæ in Deum haud cadit, agamus. Ad III. Resp. Confundi potentiam *absolutè* spectatam, cum potentia *respectivè* ad totum considerata. Hoc non illo respectu est Non-Eus uti superius etiam fuit adductum. IV. Denique de actu & potentia operandi specialiter consideratis, & ad unum restrictis subiectum procedit. Hæc enim ratione actus potentiam in habitibus acquisitis excipit.

Probl. III.

An actus & potentia ad eandem reducantur categoriam,

Cum principia hæc rerum sint incompleta, dubium est nullum, ad classem certam per se eâ referri non posse, cum sola completa & perfecta Entia locum in prædicamentis sibi vendicent, ut probat *Regius probl. de prædicam.*: Actum quidem reduci ad illud prædicamentum, in quo totum est compositum, nullum est dubium. De potentia verò res maximè dubia est. Zabarella verò acutissimus aliàs Physicus *lib. 1. de mat: prim. cap. 9.* existimat, omnem potentiam in secunda esse specie qualitatis, ductus forsan definitione qualitatis, per quam scil. substantia est efficax, quæque illam aptam, & idoneam reddit ad agendum. Contrà tamen sentiunt omnes ferè Physici, inprimis Aristoteles, qui materiam, quæ aliàs potentia nomine indigitatur, substantiam vocat, & esse probat *lib. 8. Metaphys. 3.* Notandum verò hoc loco illud est, potentiam dupliciter accipi, l. *prædicamentaliter* l. *transcendentaliter*. Illo respectu Zabarellæ sententia procedit, quæ tamen acceptio nondum est concessa; altera enim *transcendentalis* scil. potentiam spectat ut actui opponitur, & per eam & actum omne Ens creatum dividitur. Hæc ratione negari nequit, illam ad prædi-

prædicamentum substantiæ vel potius diverso respectu ad omnia posse referri prædicamenta. Cognata huic est quæstio illa: An nimirum *actus & potentia vera sint relata*? Quam multi affirmatione putant esse expediendam, cum per se mutuò definiantur, & alterum absque altero intelligi nequeat. Negationi tamen favet *Zab. loc. cit.* & alii Physici; Eò quod potentiâ positâ, non necessario ponatur actus, aut actu posito ponatur potentia, sed potius, potentia posita, auferatur actus, & contra. Cum Eg. relatorum natura sit simul naturâ esse, mutuòque sese ponere & tollere; idque in potentia & actu non deprehendatur, luce clarius est, ea verè relata dici non posse. Quòd verò ex definiendi ratione effertur, ad id *R. Iavell. lib. 9. Metaphys. quest. 12.* Distinguendum esse, inter *definitionem & aliqualem manifestationem*. Quando actus per potentiam describitur non est vera definitio; sed aliqualis manifestatio per inductionem vel proportionem sicut *Arist. Top. 9.* explicat. Et licet hæc descriptiones sint usitatæ ac frequentes, de illis tamen iudicium *Fons. 7. Metaphys. 15. cons. 4 5. 7.* notandum est, Eos actus tantum per potentiam definiri, qui dependentiam aliqualem vel *in essendo* vel *informando* à potentia habent, qualis non est hic. Si verò ulterius quærat, cum sint opposita hæc duo, ad quod oppositionis genus sint referenda? *R. Zab. privative* opponi. Potentia siquidem semper connexam habet privationem actus, quâ ipsi actui opponatur. Atque hæc hæctenus de principiorum primorum tam complexorum quàm in complexorum ratione sufficiant.

COROLLARIA.

1. **C**ontra negantem principia est disputandum.
2. Datur primum & ultimum tam in essendo, quàm in cognoscendo.
3. Principia essendi sunt etiam principia cognoscendi.
4. Datur principium infinitum.
5. In principis non datur progressus in infinitum.
6. Principia prima sunt indemonstrabilia.
7. Principium primum creaturarum omnium rō nihil est.

DEO SOLI GLORIA.

P Rincipium rerum quid sit? cognoscere multum!
Sic natura rei, quæ condita, panditur, atq;
Ingens exsurgit citius sapientia rerum.
Idcirco cum de primis, IDLERE colende,
Principiis scire disquisis mente sagaci,
Incipis abstrusas rerum cognoscere causas,
Præclaramq; tuam maturè prodere mentem.
Invigila Sophiæ studiis, & præmia multa:
Laudes atque decus referes, ac fama, per orbem
Sese diffundens, celebris mox surget ad astra.

*Ita præclaris Pereximii DN. RESPONDENTIS, Amici
sui perdilecti, ausibus, egregioque eruditionis
optime specimini ex animo applaudit, & felicissi-
ma quæque ominatur*

PRÆSES.

P Rincipio de principio tibi dicere mens est.
Fortunet finem, qui sine princio.

f.
Franciscus Wolfius, Log. P. P.
& p. t. Decanus.

P Rincipiis primis insistere, quæ toleranda,
Atque ex adverso quæ rejicienda tenentur,
Disserere & simulac defendere, poscit amantem,
Ac doctum Juvenem; quæ sunt *Metaphysica* profert,
Pulpita doctorum conscendens, noster Amicus,
IDLER, in studiis quid sit vigilasse probabit;
Fortiter in cœptis maneat; fortunet JOVA!

*Ita applaud. domestico & Commensali
suo jucundissimo*

M. Michael Wagnerus, Eccles. Jacobæus.

Est

Primam principium segetem Tibi præstat honorum,
Finis Virtutum quid nisi messis erit?
Fortiter ad primos miles contende triumphos,
Gloriaq; inceptum prima coronet opus.

Quod ex animi sententiâ ominatus adjicere vol.

M. Lucas Schröder / Gustrov:

HAud benè Musarum castris sudasse videntur,
Qui non conjungunt prælia grata *λύγῃ*,

Rectius in campo certantùm eximius ardor

IDELERI monstrat, quâ ratione via

Ardua virtutis, qui culmina scandere tenter,

Parnassique vepres sint superanda graves

Præcellenti proponens PRÆSTANTIA prima

Palmâ præfixâ PRÆSIDE principia.

Hæc tibi sint magni decoris primonia prima,

Hæc patrio dulci sint oriunda solo.

Pectore, quæ possum, ferventi fundere vota

Addo, capta Deus prosperitate beer!

*Hisce pauculis per dilecto ac amicorum suo
vissimo de egregio eruditionis specimine
edito gratulari voluit, debuit*

Augustus Friderich Boltzius,

S. S. Theol. St.

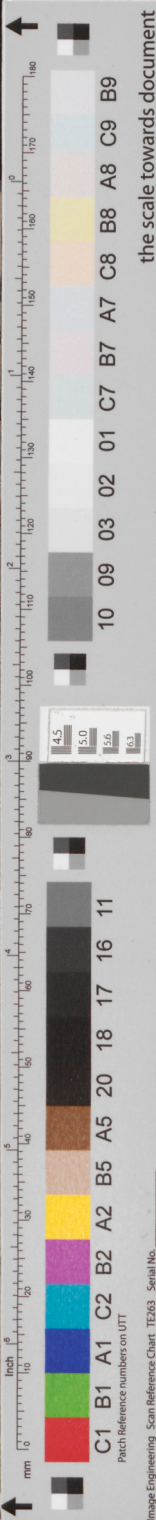

Est aurum pulchrum, quô nil
Et sunt in viridi, gramina
Pulchrior ast longè est Virtus sud
Quæ non Marte perit, sed
Hâc, decorate diu, prudens, IDL
Insigni scandis non sine laud
Paucissimis hisce, laudabiles, I
Affinis dulcissimi

M. Johannes Ern
Scholæ R

Ingenuo IDLERUS laudum succ
Palladii tentat nobile Martis o
Est satis, umbrosis, inquit, vixisse
Et tacitè sacras consuluisse De
Ignea vis animi, & spirans magis a
Obscurâ nescit lubruta nocte
Svasit amor, Sophiæ primos defen
Et dare barbariem sub juga n
Me petite innocuis, Heliconis mem
Nunc gravis alterno fulmine
Ter sunt obducti circum mihi pe
Roborat & firmas vis chalyæ
Dixit: & oppositis inimica ad præli
Vi pro principis armaque voc
Primævos de principio Tibi gratulo
Omne res fausto non, mihi ex

the scale towards document

exstat,
olo;
,
anet.
thedram
!
respondentis
dabat
Iwigius,
ector.

ore,

us

n.

tis,

is.

Primam